

4. Інструкція з діловодства в місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Наказ Державної судової адміністрації України від 17 грудня 2013 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 31. – 2007. – № 78. – Ст. 2266.

5. Положення про автоматизовану систему документообігу суду від 2 квітня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rsu.court.gov.ua>.

6. Порядок ведення Єдиного державного реєстру судових рішень, Постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2006 р. (в редакції від 20 січн. 2017 р.) // Офіційний вісник України. – 2006. – № 22. – Ст. 1623.

7. Справа № 446/2279/16-ц Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>

8. Справа № 147/1324/16-ц Апеляційного суду Вінницької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>

9. Справа № 755/11720/16-ц Дніпровський районний суд м. Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>

УДК 341.98

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ПРО ПУБЛІЧНИЙ ПОРЯДОК ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ВІДМОВИ У ВИЗНАННІ І ВИКОНАННІ ІНОЗЕМНОГО АРБІТРАЖНОГО РІШЕННЯ У ВНУТРІШНЬОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ОКРЕМИХ ДЕРЖАВ

PUBLIC POLICY EXCEPTION AS A GROUND FOR REFUSAL TO RECOGNIZE OR ENFORCE FOREIGN ARBITRAL AWARDS IN THE INTERNAL LEGISLATION OF CERTAIN STATES

Теплюк С.М.,
аспірант

*Інституту держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України*

Стаття аналізує застереження про публічний порядок як підставу для відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень, встановлене законодавством України, Франції, Австрії, Німеччини, Японії, Португалії, Об'єднаних Арабських Еміратів тощо. У висновку йдеться про те, що в Україні на сьогодні існують два види застережень про публічний порядок, що можуть використовуватися для відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень. Одне з них вимагає, щоб суд проаналізував, чи суперечить рішення публічному порядку України, інше – чи існує загроза інтересам України, а також дає змогу відмовити у визнанні і виконанні іноземного арбітражного рішення «в інших випадках, встановлених законами України». Доведено, що застереження другого типу є зайвим і не відповідає сучасним тенденціям правового регулювання застереження про публічний порядок як підстави для відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень в європейських державах.

Ключові слова: застереження про публічний порядок, відмова у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень, Цивільний процесуальний кодекс Франції, Цивільний процесуальний кодекс ФРН, Цивільний процесуальний кодекс Португалії.

Статья анализирует оговорку о публичном порядке как основание для отказа в признании и исполнении иностранных арбитражных решений, установленную законодательством Украины, Франции, Австрии, Германии, Японии, Португалии, Объединенных Арабских Эмиратов и других стран. Сделан вывод о том, что в Украине на сегодняшний день существуют два вида оговорок о публичном порядке, которые могут использоваться для отказа в признании и исполнении иностранных арбитражных решений. Одно из них требует, чтобы суд проанализировал, противоречит ли решение публичному порядку Украины, другое – существует ли угроза интересам Украины, а также позволяет отказать в признании и исполнении иностранного арбитражного решения «в иных случаях, установленных законами Украины». Доказано, что оговорка второго типа является лишней и не соответствует современным тенденциям правового регулирования оговорке о публичном порядке как основания для отказа в признании и исполнении иностранных арбитражных решений в Европейских странах.

Ключевые слова: оговорка о публичном порядке, отказ в признании и исполнении иностранных арбитражных решений, Гражданский процессуальный кодекс Франции, Гражданский процессуальный кодекс ФРГ, Гражданский процессуальный кодекс Португалии.

The article analyses public policy exception as a ground for refusing the recognition or enforcement of foreign arbitral awards, stipulated by the legislation of Ukraine, France, Germany, Japan, Portugal and other countries. It has been concluded that there are two types of public policy exceptions in Ukrainian legislation, which may be used as a ground for the refusing recognition or enforcement of foreign arbitral awards today. One of them demands from the court to analyze whether the award does not contradict the public policy of Ukraine. The other obliges to check whether the recognition or execution of the award does not threaten the interests of Ukraine and also allows refusing the recognition or enforcement of foreign arbitral award "in other cases provided by the laws of Ukraine". It has been proved that the exception of the second type is unnecessary and is not in line with the current trends in legal regulation of public policy exception as a ground for the refusal the recognition or execution of foreign arbitral awards in European countries.

Key words: public policy exception, refusal of recognition and execution of foreign arbitral awards, Civil Procedure Code of France, Civil Procedure Code of the Federal Republic of Germany, Civil Procedure Code of Portugal.

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що більшість держав світу нині бере участь у міжнародних конвенціях, які регулюють визнання і виконання іноземних арбітражних рішень, внутрішнє законодавство держав відіграє надзвичайно важливу роль у регламентації визнання і виконання іноземних арбітражних рішень. Адже, відповідно до ст. VII Конвенції про визнання і приведення до виконання іноземних арбітражних рішень, укладеної у Нью-Йорку 10 червня 1958 р. (надалі – Нью-Йоркська конвенція) постанови цієї Конвенції «не зачіпають дійсності багатосторонніх чи двосторонніх угод щодо приведення до виконання арбітражних рішень у тому порядку і у тих межах, які допускаються законом чи міжнародними договорами країни, де запитується визнання і виконання такого рішення» [1].

Таким чином, Нью-Йоркська конвенція вказує на пріоритет законів і міжнародних договорів країни, де запитується визнання і виконання, порівняно з її положеннями. Щоправда, під час обговорення проекту Конвенції було запропоновано тлумачити цю норму як «таку, що має застосовуватися лише до законів чи міжнародних договорів країни виконання, які встановлюють більш сприятливі положення для виконання арбітражних рішень» [2, с. 29]. Крім того, закони окремих країн самі по собі не встановлюють норм, що регулюють визнання і виконання іноземних арбітражних рішень, а лише відсилають до Нью-Йоркської конвенції. Крім того, вивчення внутрішнього законодавства окремих країн щодо правового регулювання визнання і виконання іноземних рішень загалом і використання застереження про публічний порядок зокрема є надзвичайно важливим, оскільки дає змогу отримати повне уявлення про визнання і виконання іноземних арбітражних рішень на території певної держави.

Стан опрацювання. Категорія публічного порядку досліджувалася в українській доктрині переважно як підстава для відмови у застосуванні іноземного права або як підстава для визнання недійсними внутрішніх договорів. Праць, в яких би досліджувався публічний порядок як підстава для відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень, в українській правовій науці дуже мало. Варто згадати праці Є.Д. Боярського, А.С. Довгерта, В.І. Кисіля, О.Д. Крупчана, М.М. Мальського. Проте аналіз внутрішнього законодавства окремих держав, яке встановлює застереження про публічний порядок як підставу для відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень, у них майже не здійснювався.

Застереження про публічний порядок як підстава для відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень, встановлене законодавством Франції, Австрії, Німеччини, Японії, Португалії, Об'єднаних Арабських Еміратів тощо та їх порівняння із тим, що міститься у внутрішньому законодавстві України, у вітчизняній правовій науці не здійснювалося.

Метою статті є дослідження застереження про публічний порядок як підстави для відмови у визна-

нні і виконанні іноземних арбітражних рішень у законодавстві окремих європейських та інших країн, порівняння підходів законодавства України з підходами законодавства зазначених держав щодо правового регулювання застереження про публічний порядок, формулювання пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства України, що регулює визнання і виконання іноземних арбітражних рішень.

Виклад основного матеріалу. Законодавство держав по-різному формулює застереження про публічний порядок як підставу для відмови у визнанні і виконанні арбітражного рішення. Так, у деяких державах у визнанні і виконанні іноземного арбітражного рішення може бути відмовлено, якщо воно суперечить публічному порядку цієї держави (наприклад, ст. 33 (1) (2) Закону Республіки Казахстан «Про міжнародний арбітраж», ст. 118 (III) Цивільного процесуального кодексу Японії [3; 4]).

Право інших держав, визначаючи коло підстав для відмови у визнанні і виконанні іноземних рішень, посилається на «міжнародний публічний порядок». Наприклад, ст. 1096 (f) Цивільного процесуального кодексу Португалії [5], ст. 1502 Книги V Цивільного процесуального кодексу Франції [6].

У Тунісі у визнанні і виконанні іноземного арбітражного рішення може бути відмовлено, якщо «воно суперечить публічному порядку, як він розуміється у міжнародному приватному праві» (ст. 81 (II) Арбітражного кодексу Тунісу) [7, с. 2]. Схожий підхід використовує Цивільний процесуальний кодекс Румунії, який передбачає, що умовою визнання і виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу є те, що рішення не містить положень, що суперечать публічному порядку міжнародного приватного права Румунії [8, с. 19].

Деякі держави відмовляють у визнанні і виконанні іноземного арбітражного рішення, якщо воно суперечить моралі чи публічному порядку цієї держави (ст. 235 ЦПК Об'єднаних Арабських Еміратів, ст. 380 Кодексу цивільного і комерційного процесу Катару [9; 10]).

Законодавство інших юрисдикцій безпосередньо не згадує публічний порядок у контексті відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень. Проте воно встановлює, що визнання і виконання іноземних арбітражних рішень відбувається на підставі Нью-Йоркської конвенції, яка, як відомо, у ст. V (2) (b) передбачає, що суперечливість рішення публічному порядку держави, де запитується визнання і виконання, є підставою для відмови у цьому (наприклад, ст. 1061 (1) Цивільного процесуального кодексу ФРН [11]).

Ст. 614 Цивільного процесуального кодексу Австрії зазначає: «Визнання і виконання іноземним арбітражних рішень регулюється положеннями Закону про виконавче провадження, якщо інше не передбачено міжнародним правом або правовими документами ЄС» [12]. Також стаття тлумачиться як така, котра є «лише підставою для застосування положень Нью-Йоркської конвенції» [13, с. 3].

Водночас, оскільки Конвенція не конкретизує, про який саме публічний порядок йдеться (вну-

трішній чи міжнародний), Верховний суд Австрії у рішенні від 11 травня 1983 р. розтлумачив це поняття. Зокрема, він відмовився використовувати «міжнародний публічний порядок» стосовно визнання і виконання іноземних арбітражних рішень, зазначивши: «Спроба боржника провести відмежування внутрішнього і міжнародного публічного порядку із посиланням на іноземних коментаторів має бути визнана невдалою. Відповідно до ст. V (2) (b) Нью-Йоркської конвенції, єдиним вирішальним критерієм для відмови у визнанні і виконанні є суперечливість рішення публічному порядку, де запитується визнання і виконання рішення. Водночас конвенція не згадує міжнародного публічного порядку, оскільки публічний порядок різниться від країни до країни. Отже, це, передусім, національна концепція» [13, с. 3].

Законодавство Швеції також не вживає терміну «публічний порядок», визначаючи коло підстав для відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень. Натомість, ст. 55 (2) Арбітражного закону Швеції зазначає, що у визнанні і виконанні рішення може бути відмовлено, якщо суд знайде, що його визнання і виконання буде «явно несумісним із базовими принципами правової системи Швеції» [14].

Не оперує поняттям «публічний порядок» і ст. 258 Цивільного процесуального закону КНР, вживаючи замість нього термін «соціальний і публічний інтерес» («Якщо народний суд визнає, що виконання арбітражного рішення порушить соціальний і публічний інтерес, суд постановляє ухвалу, якою забороняє виконання арбітражного рішення» [15].)

В Україні застереження про публічний порядок, що дає змогу відмовити у визнанні і виконанні іноземного арбітражного рішення на рівні внутрішнього законодавства, міститься у двох нормативних актах: Цивільному процесуальному кодексі України (надалі – ЦПК України) та Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж» (надалі – ЗУ «Про МКА»).

Згідно зі ст. 396 (2) (7,8) ЦПК України, у задоволенні клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду (у т. ч. міжнародного комерційного арбітражу) може бути відмовлено, якщо виконання рішення загрожувало б інтересам України і в інших випадках, встановлених законами України [16]. Водночас ст. 36 (2) (абз. 2) ЗУ «Про МКА» передбачає, що у визнанні і виконанні іноземного арбітражного рішення може бути відмовлено, якщо воно суперечить публічному порядку України [17].

Висновки. Таким чином, залежно від способу формулювання, усі застереження про публічний порядок як підставу для відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень, що містяться

у внутрішньому праві окремих держав можна класифікувати:

1) застереження, що вказують на міжнародний публічний порядок;

2) застереження, що вказують на публічний порядок, як його розуміють у міжнародному приватному праві;

3) застереження, що вказують на публічний порядок держави, де запитується визнання і виконання іноземного арбітражного рішення;

4) застереження, що вказують на мораль чи публічний порядок держави, де запитується визнання і виконання іноземного арбітражного рішення;

5) застереження, що не вказують на публічний порядок, а використовують суміжні правові конструкції: соціальний, публічний інтерес, базові принципи правової системи.

В Україні на сьогодні існують два види застережень про публічний порядок, що є підставами для відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень. Одне з них вимагає, щоб суд проаналізував чи не суперечить рішення публічному порядку України, інше – чи не існує загрозам інтересам України, а також дає змогу відмовити у визнанні і виконанні іноземного арбітражного рішення «в інших випадках, встановлених законами України».

Вважаємо, застереження другого типу є зайвим, створює необхідність тлумачення ще одного поняття («загроза інтересам України»), розширює можливості зловживань з боку сторони, проти якої винесено рішення і яка не бажає, щоб його було виконано. Крім того, воно не відповідає сучасним тенденціям правового регулювання визнання і виконання іноземним арбітражних рішень, принаймні, в європейських державах, які застосовують конструкцію «міжнародного публічного порядку» як підставу для відмови у визнанні і виконанні іноземного арбітражного рішення. Та й на загальносвітовому рівні спостерігається та сама тенденція. Про це свідчить, зокрема, формулювання застереження про публічний порядок у Нью-Йоркській конвенції, яке, порівняно із застереженням, яке містилося у Конвенції про виконання іноземних арбітражних рішень, укладеної у Женеві 26 вересня 1927 р., є вужчим, оскільки звертається лише до публічного порядку, на відміну від Женевської конвенції, яка зазначала про публічний порядок і принципи права держави, в якій запитується виконання.

У зв'язку із цим пропонуємо у ст. 396 (7) ЦПК України зробити застереження, що ця норма не застосовується щодо надання дозволу на примусове виконання рішення іноземних чи міжнародних арбітражів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/New-York-Convention-E.pdf>.
2. Activities of Inter-Governmental and Non-Governmental Organizations in the Field of International Commercial Arbitration: Consolidated Report by the Secretary-General //E/Conf.26/4. 24 April 1958 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N58/094/28/PDF/N5809428.pdf?OpenElement>.

3. Закон Республики Казахстан «О международном арбитраже» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1052495#sub_id=320000.
4. Japan Code of Civil Procedure (Act No. 109 of June 26, 1996, as last amended in 2006) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=214953.
5. Code of Civil Procedure, Book III, Title IV – Portugal // International Portal of the University of Alicante on Intellectual Property and Information Society [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uaipit.com/files/documentos/0000004940_Portugal_Arbitraje_Codigo_Proc_Civil.pdf.
6. Code de procédure civile. Livre IV: L'arbitrage. Titre II : L'arbitrage international (Modifié par Décret n°2011-48 du 13 janvier 2011 – art. 2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.legifrance.gouv.fr>.
7. Brahim Latrech. Enforcement of an Arbitration Awards in Tunisia [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cabinetavocat-bl.com/userfiles/Enforcement%20of%20an%20arbitration%20Awards%20in%20Tunisia.pdf>.
8. Crenguta Leaua. Romania. Arbitration Guide. – June 2013. – IBA Arbitration Committee. – 25 p.
9. Andrew MacCuish. Enforcing Foreign Court Judgements in the United Arab Emirates – Article 27 February 2015 // Kennedys Legal Advice in Black and White [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kennedyslaw.com/article/difc/>.
10. Excerpt of the Qatari Code of Civil and Commercial Procedure – Chapter Thirteen: Arbitration [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.newyorkconvention.org/11165/web/files/document/2/1/21109.pdf>.
11. Code of Civil Procedure as promulgated on 5 December 2005, last amended by Article 1 of the Act dated 10 October 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html.
12. Zivilprozessordnung [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://www.jusline.at/Zivilprozessordnung_\(ZPO\).html](https://www.jusline.at/Zivilprozessordnung_(ZPO).html).
13. Maxi Scherer. The Public Policy Exception under Article V(2)(b) – Methodological Approaches Country Report Austria. 20 October 2014. – 10 p.
14. The Swedish Arbitration Act (SFS 1999:116) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://swedisharbitration.se/wp-content/uploads/2011/09/The-Swedish-Arbitration-Act.pdf>.
15. Civil Procedure Law of the People's Republic of China [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/cn/cn029en.pdf>.
16. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
17. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України від 24.02.1994 р. № 4002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4002-12>.

УДК 347.919+347.61/.64

РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ ПРО НАДАННЯ ПРАВА НА ШЛЮБ

PROCEEDINGS IN A CASE OF GRANTING OF THE RIGHT TO MARRY

Чурпіта Г.В.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*

У науковій статті досліджується процесуальний порядок розгляду судом справ про надання права на шлюб. Визначається склад осіб, які беруть участь у таких справах, предмет доказування, зміст рішення суду. У підсумку зазначається, що у такий спосіб суд здійснює захист сімейних прав та інтересів шляхом зміни шлюбного правовідношення.

Ключові слова: надання права на шлюб, шлюб, окреме провадження, розгляд судом справ, неповнолітня особа, заявник, інші зацікавлені особи.

В научной статье исследуется процессуальный порядок рассмотрения судом дел о предоставлении права на брак. Определяется состав лиц, участвующих в таких делах, предмет доказывания, содержание решения суда. В итоге отмечается, что таким образом суд осуществляет защиту семейных прав и интересов путем изменения брачного правоотношения.

Ключевые слова: предоставление права на брак, брак, особое производство, рассмотрение судом дел, несовершеннолетнее лицо, заявитель, другие заинтересованные лица.

The scientific article is devoted to the procedural order of proceedings in a case of granting of the right to marry. It is determined the composition of the persons involved in such cases, the subject of the proof, content of the court's decision. As a result, it is noted that in this way the court protects family rights and interests by changing marital relationship.

Key words: right to marry, marriage, special proceeding, hearing cases in the court, minor, applicant, other interested persons.

Постановка проблеми. Надання права на шлюб – порівняно нова категорія в сімейному праві України. Кодекс про шлюб та сім'ю (далі – КпШС) України УРСР 1969 р. дещо інакше регулював такі

правовідносини і передбачав можливість «зниження шлюбного віку» у виняткових випадках не більш як на один рік. Проте можливість зниження шлюбного віку суперечила суті відповідної правової категорії.